

Minne om William Henry Singer og frue

Da Singer-hytta i Nedalen nå er kjøpt av TEV og flyttet til Vessingfloene i samme dalføre, har vi bedt en av dem som kjente Singer og frue fortelle litt om dem begge.

Trondhjems Turistforening var også i sin tid ute etter Singer-hytta for å gjenreise den et eller annet sted i fjellet, men mange andre oppgaver krevde kapital og tid, så andre ble eiere av dette prektige bygg.

Når Singers minne hedres i Nordfjord og Bergen på grunn av de store donasjoner som begge steder har fått ifølge dagspressen, synes vi at Singers minne også skal hedres av trøndere i sin alminnelighet og av Tydalingene i særdeleshet.

Mr. W. H. Singer, jun., er født 5. juli 1868 i Pittsburg i Pensylvania i Amerika. Faren var mangemillionær og hadde vært sammen med skottlenderen Andrew Carnegi og reist American Steel Company, som ble en svært lukrativ forretning. Det var således under meget rommelige økonomiske forhold denne gutten vokste opp.

Han hadde to eldre brødre, og de fulgte farens direksjon i sin utdanning. Gamle Singer hadde den innstilling at alle tre guttene hans skulle få merkantil utdanning. Og det ble gjennomført. Men William Henry, junior, gjorde arbeidet mot sin vilje. I smug kjøpte han seg kunsthverker og malerlerret og innrettet seg på øverste loftet i huset hjemme, og puslet der med tegning og kunstmaling rett som

det var — i fristundene. Foreldrene visste om det, men faren var ikke tilfreds med dette pusleri. Imidlertid utviklet gutten seg meget hurtig i det arbeide som han var interessert i, og en dag kom Andrew Carnegie på besøk og listet seg opp på øverste loftet til ungdommen William Henry, junior. Carnegie ba om unnskyldning, men det var unødvendig, for hans besøk var særlig kjærkomment. Han visste om at gutten ikke var særlig interessert i sin merkantile utdanning.

«Ja så», sa Carnegie, etter å ha sett over kunstarbeidene. «Ja så! Er du virkelig kommet så langt i dette vanskelige fag?»

Singer smilte vedholdende, men sa ingen ting. Han visste at Carnegie var hans gode venn.

«Jeg har sterk lyst til å kjøpe ett av dine bilder. Hva er prisen på dette her?» Mr. Singer sa ingen ting, men smilte til alt. For han ble etter hvert sikker på at Carnegie ville hjelpe han ut i friere forhold. Mr. Andrew Carnegie *betalte* bildet, men den prisen har jeg aldri fått vite.

Deretter gikk Carnegie ned til gamle Singer og sa: «Du må ikke være for strid på utdanningen med din yngste sønn, for han har ingen interesse for handlingsfagene. Han er virkelig begavet i kunstmaling. Jeg har kjøpt et bilde av ham i dag.»

Gamle Singer forandret sine krav til unge Singer fra den dag. Han fikk ofre seg for kunstmaling. Ingen var mere lykkelig enn William Henry Singer, junior.

En tid etter giftet unge Singer seg med Anna Spenser Brough fra Haugerstown i Maryland. Sammen reiste de så til Syden, — Mexico-gulven med sjøen. Herfra så de i klart vær langt østover Atlanteren. Det var veldig varmt, så de hadde lite bruk for klær. Der malte mr. Singer ute hver dag.

En ettermiddag tok mrs. Singer en mengde fotos fram på kaffe-bordet på solverandaen i deres villa i Olden. Der så vi henne stelle frokost i fjæra for mr. Singer og seg. Hun gikk i vaskekjole, som en vanlig tjenestekvinne. Så sa hun: «Man skal ikke tro at vi hadde smør på brødet hver dag til frokost.» Hun var meget alvorlig da hun sa det. Men trengselstiden deres varte ikke lenge.

En dag satt eierne av American Steel Company, Andrew Carnegie og William Singer, senior, sammen og pratet om sitt felles eie. De

var bare to personer som eide American Steel Company. Da sa Singer: «Jeg vil sette hele min eiendom i kompaniet, dersom du vil kjøpe det hele. Jeg er gammel nå og vil avhende alt.» «Ja så,» sa Carnegie. «Undres på hva du da forlanger for din part?» «Ja, det skal du få vite uten omsvøp. 100 millioner dollars blir forlangendet.»

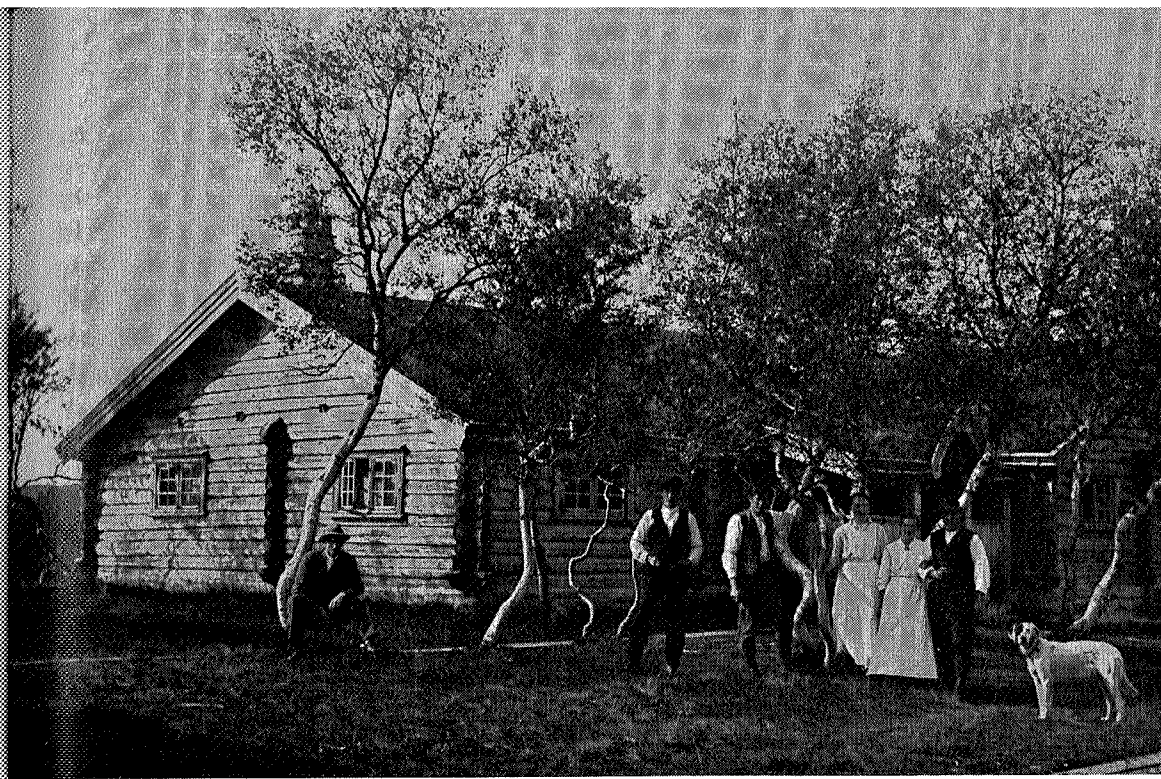
«Ja, så — ja, så!» sa Carnegie. «Vi får møtes om noen dager i banken og avgjøre det hele.» Begge møtte til fastsatt tid, og mr. Carnegie overførte fra sin konto 100 millioner dollars og satte det på bankbok til mr. William Singer, senior og overleverte den. Kontrakt ble naturligvis underskrevet av begge. Så var det i orden. Hvor meget mr. Singer eide ellers, ble ikke omtalt.

En gang sa jeg til mr. Singer, junior: «Det er vel skrevet om far Deres i en bok et sted?» «Ja», sa han, «i Encyklopedia Britanica.» «Det er vel den boken som står der på hylla?» sa jeg. «Ja», sa han, tok ned et bind og viste meg. Der sto mellom annet: «Mr. Andrew Carnegie kjøpte hele Mr. W. Singers eiendom i American Steel Company på en gang og betalte ham 100 millioner dollars for det.» Det var altså offentlig kjent. Vår Singer, her i Olden, fikk sin part, og var altså mangemillionær.

Mr. William Singer, junior, og Mrs. Singer dro så til Europa — til Paris. Der gikk Singer på kunstnerskole i hele tre måneder! Han kom sammen med norske kunstmalere, mellom andre Fritz Thaulow. De ble venner for livet.

Men Singer-familien var ikke tilfreds med å se bare Paris. De dro til Italia og stoppet der noen måneder. En dag, på studio i Olden, tok han fram opp imot 100 bilder som ble laget i Italia, og viste meg. Det var interessante arbeider.

Fra Italia gikk turen til Holland, og der besøkte de de store gallerier og stoppet i byen Laren i Nord-Holland. Der var mange kunstnere den gang. De ble hans venner. Men de ville se mere av Europa og reisen fortsatte til Norge — til Gloppen. Der var en alt for mild natur. Og så kom de til Olden. Da møtte Singers en natur som tiltalte dem, ja, som overvældet dem, og der ble de trollbundne for livet. En reise til øvre Olden, der de møtte mysteriedalen, Briksdalen, overbeviste dem om at her var motiver nok for et helt menneskeliv.

Singerhytta

Foto utlånt av Odin Aune

Fra Gloppen gjorde de også en ferd til Trøndelag, og oppe i Tydalen var storartet jaktterreng. Kommet i bekjentskap med ordfører Olaus Aune der, kjøpte Singer jaktrett i fjellet og lot bygge en stor hytte som han gav navnet «Fjellheim». Der jakta Mr. Singer ofte om høstene.

Mr. Singer var en mektig pengemann — men han hadde også et hjertelag som var uhørt på lang leid. I 1914, om høsten, var han på veg til Tydalen og var kommet til Trondheim. Der på hotellet fikk han tak i en avis og støtte på beretningene fra Liege og Verdun. Der leste han om en mann som kom hjem fra krigen og hadde mistet både armer og føtter, men var ellers frisk og uskadd. Da ble Singer rørt til tårer over denne manns triste lagnad. Hvem skulle skaffe hans familie det som de trengte? Men Singers hjertelag fant utveg også for dem. Han tok fram sin sjekkbok og skrev ut en sum dollars for denne ulykkelige familie, så stor at renten var rikelig for de årlige utgifter. Overraskelsen ble veldig for den krigsskadede og hele

familien, og vennskapet ble hengivende. På 70-årsdagen til mr. Singer fikk han tydelige uttrykk for det. Mr. Singer og frue ble ikke trette av å gjøre vel imot nesten.

Også i Trøndelag har vi gode minner om Singer og frue. På sine mange reiser i Norge kom de til Tydal. Her fant de så å si uberørte jaktområder. Gjennom bygdas ordfører, Olaus Aune, fikk de ordnet med grunn til en stor hytte, Singer-hytta. Denne ble bygget på Jensvollen ved Nea, ca. 1 times marsj vest for Nedalshytta. Her lot Singer bygge kjerrevei fra Østbygårdene. Veien kan enda følges i terrenget, men er nå så igjengrodd at en helst går utenom veien lengst oppe i dalen. Foruten den store, prektige hytta som selbyggen Jon Kulsettrø og andre bygget, ble det reist et større uthus med nødvendig ytre og båthus. Videre ble det bygget en prektig hytte med plass for vokter og 8 hunder. De siste hadde egne «båser» i et tilbygg. Singer drev det langt med hundeoppdrett, og hans hunderase — Lawrack-settere — var meget ettertraktet.

Det gode hjertelag mot medmennesker viste Singers på mange måter. Selvsagt fikk han vite at mange gårder i Østbygrenda var leilendingsbruk under Thomas Angells Stiftelse. Dette syntes Singer var lite tilfredsstillende, og han kjøpte flere gårder av Stiftelsen og forærte dem til brukerne, som således ble selveiere. Han kjøpte også ganske store skogsvidder og la til gårdene. Hendte det at noen led nød eller hadde vanskelig for å betale gjeld, ble gjelden ordnet av Singer i stillhet. Dette varte lenge etter at Singer sluttet å jakte i Tydal — ja, helt til hans død.

At Singers også kunne omgås folk i bygda forstår en når en hører at fru Singer sto som fadder for en liten pike, som også fikk hennes navn ved dåpen.

Singer og frue slo seg til ro i Olden for godt. De lot bygge en prektig bungalow på et høgt sted ikke langt fra sjøen. Her på gården Muri lot han bygge små hus som trengtes til forskjellig bruk, og et lite hotell for gjester som besøkte dem. Endog Borglum, den store skulptøren fra Amerika, han som ble sjef for uthoggingen av de fire presidentene i USA i Blackhillsfjella — 20 meter høye hoder — Washington, Jefferson, Teddy Roosewelt og Abraham Lincoln. Borglum besøkte Singers i Olden og mange, mange flere.

Foran hovedinngangen på Singerhytta

Villiam Henry Singer, fru Anna Spenser Brough Singer og Olaus Anne

Foto utlånt av Odin Aune

Mrs. Singers spesialitet var julekasseutdelingen i Olden og Nordfjord. Hvert eneste år gjennom en tilsbolk av over 30 år, sendte hun ut omkring 40 julekasser, til en verdi av 50 til 500 kroner pr. stk. Disse pakket hun alle sammen selv, fra sommeren og høsten av. De vakte stor glede i bygdene. En hel rekke år gav hun jentene i Olden halssmykker til konfirmasjonen, og mange hemmelige gaver ble sendt rundt omkring, både penger og gjenstander. En rekke år levde mrs. Singer i byen Laren i Nord-Holland, på Hamdorf Hotell. Hun ble bestevenn med dronning Julianne og var sammen med henne på kunstutstillinger under innkjøp av kunst.

Fru Singer kjøpte seg også jord i Olden, så hun hadde gartner hele året og hadde alle slags grønnsaker av egen avling. Den mengde av blomster som lyst opp rundt villa «Dalheim», var alltid i godt stell.

Den 5. juli 1928 rundet mr. Singer 60 år. Han hadde en forlegger i Amsterdam. Han reproduiserte mange av Singers malerier. Hans navn er Frans Buffa and sons, og billedene var «reviews selected by J. Siedenburger». Klokken 10.00 gikk mr. Singer til arbeide på studio.

En kort stund etter banket det på døren, og inn kom sønnen til Singers forlegger i Amsterdam. Han bar en pakke i hånden. Mr. Singer var veldig overrasket.

Unge Siedenburg gratulerte med 60-årsdagen, hilste fra familien i Amsterdam og overleverte pakken. I den lå en bok i kvit pergament med denne innskrift i gull på forsiden:

«The american painter
W. H. Singer jun.
and his position in
the World of art.

Reviews selected
by J. Siedenburg.

Published at Amsterdam
in the Mounth of July 1928
by Frans Buffa and sons.»

Mr. Singer viste sterke følelser i dette øyeblikk. En meget sjelden og kostbar bok! Det ble ikke noe arbeide på studio den dagen, men begge gikk til villa «Dalheim» og hilste på mrs. Singer. Omsider ba Singer om å få bestille bøker fra forlaget i Amsterdam:

250 stk. på håndvalset papir, nummerert fra 1—250, og
2. opplag: 250 stk. på grått papir, men ellers samme tekst og
reproduksjoner.

Dette var svært kostbare bøker. De ble sendt til venner over alt. En — av de første — kom også til undertegnede, dedikert av mr. Singer selv.

- Nr. 1 fikk Amerikas president.
- Nr. 2 fikk Julianna av Holland.
- Nr. 3 fikk Kong Håkon VII av Norge.

* * *

Få år etter at Singer-familien kom til Olden, lot de bygge forsamlingshus til ungdommen. Da det var ferdig, ble det overrakt til ungdomslaget gjeldfritt. Mr. og mrs. Singer møtte ved innvielsen av huset.

I 1919 ble mr. Singer Ridder av St. Olav, 1. klasse. Han satte stor pris på det.

På denne tid var det ikke bilvei mellom Olden og Innvik. Dette syntes Singer var en nødvendig ting. Man måtte komme fram sydover på en hurtig måte, mente han. Hotelleier Sivert Yri var kommunens taler hos mr. Singer. Ganske hurtig bestemte han at han ville disponere en del penger for å fremskynde denne veiforbindelsen. Han sendte derfor 2 mann ens ærend til Fylkestinget på Høyanger med en bankbok på 450 000 kroner. Den skulle overleveres til fylkesmannen. Pengene sto i Sentralbanken i Oslo.

Da veien var ferdig rundt Hildaneset, reiste man en bautastein der på neset, og fikk hogget inn mr. Singers navn på den. Åpningen av den ferdige vei til Olden ble ordnet i 1936.

200 gjester var innbudt til fest på Yris Hotell i Olden. Kong Haakon VII åpnet veien. Ved festbordet satt kongen og Singer ved siden av hverandre. Kongen talte for åpningen av veien, og så vendte han seg til mr. Singer og takket ham hjertelig for hans store interesse for Norge, og roste disse to mæsener i Olden for deres varme hjertelag for folket og samfunnet. Så reiste mr. Singer seg, på oppfordring, og Kongen dekorerte ham med Storkorset av St. Olav, mens hele forsamlingen reiste seg. Et veldig håndklapp avsluttet det hele. Men før vi satte oss ned, stemte et strykeorkester i med den amerikanske nasjonalsang: «The Stars spranged banner». Da var alle varme om hjertet.

Ved kaffebordet gikk samtalene livlig, og nye bekjenskaper ble stiftet. Det var en herlig dag, som lenge vil minnes.

Sammen med folket bygget mr. og mrs. Singer sykehus på Nordfjordeid. De syntes at folket her hadde alt for lang vei til sykehuset på Florø, Volda eller Ålesund. Det var meget kjærkomment. Dette skapte en stor forandring for folket i Nordfjord.

Men så kom krigen i 1940. — Singers måtte bo i Olden hele tiden under verdenskrigen. Men da Amerika kom med, møtte mange tyske

offiserer opp på villa Dalheim og krevde å overta mr. og mrs. Singers eiendom der. Men papir ble fremlagt på at de bodde til leie hos en person i Olden. Så dette var en feiltakelse av tyskerne. Imidlertid dikterte de Singers husarrest. Dette tok svært hardt på mr. Singer, han ble syk og døde høsten 1943, etter at deres testamente var underskrevet.

Noen år etter overrakte mrs. Singer sykehuset til Sogn og Fjordane fylke gjeldfritt. Det kostet Singers 3 millioner kroner. Fylkesmann N. Schei takket hjertelig for den store gave. Og folket, spesielt i Nordfjord, var meget takknemlige.

Det ble bygd kapell i Olden, like ved mr. Singers studio, for ham og mrs. Singer.

I 1962 døde også mrs. Singer — i Holland — og en flokk venner derfra fulgte henne til Olden, der hun ble lagt i kapellet. Begge er balsamert og hviler her side om side. Kapellet er innredet med alter og alt som til hører. Man kan se begge gjennom glass i lokket på kistene. Så hviler de der, så å si, ved foten av det majestetiske fjell Siciliekronen, som mr. Singer yndet å male, gang på gang.

Mr. Singers bilder er særdeles vakre og dekorative og stiger stadig i pris. Han var meget flittig i sitt arbeide, og oppnådde salg til de store gallerier i Europa, Afrika og Amerika, og er representert i en masse private kolleksjoner.

Nå da mrs. Singer var død, ble testamentet deres offentliggjort, og det viste seg der at deres villa «Dalheim» i Olden var gave til Sogn og Fjordane fylke, til rekreasjonshjem for personell ved sykehusene i fylket. Men en hel del av kunsten der fikk Bergen, til Kunstindustrimuseet der.

Så ble det atter en milliongave fra Singers, til distriktene her på Vestlandet. En hel menneskealder har Olden hatt den glede å ha Singers mellom seg. De har vært en stadig støtte for framgang i bygden, og man kunne regne med deres hjelp i alle arbeid.

Folk i Olden har beundret disse to mæsener på villa «Dalheim» og elsket dem. Nå er det slutt. Men deres gjerninger og hjelpsomhet vil bli omtalt til slekter som kommer.

Velsignet være deres minne.

SIMON GRABOWSKI

Sagtindan i Rondane

Af alle de fjeldvandring, jeg i tidens løb har gjort, er bestigningen af *Sagtindan* i Rondane nok den tur, der står mest markant i min erindring.

Med *Sagtindan* forholdt det sig således, at den var en af de få 2000 m toppe i Rondane, som jeg aldrig havde været på. Da den yderligere lå noget afsides i forhold til de andre og var mere ukendt i folks bevidsthed end disse, fik den efterhånden noget mystisk-attraktivt over sig i mine øjne. Vi har alle vores hvide hval en en eller anden form, — nuvel, *Sagtindan* blev *min* hval, jeg måtte død og djævel op på den; og her kan læseren måske med rette sige: «Nå, ja, så længe man ikke sætter sig vanskeligere mål . . . !»

Helt let ville det dog ikke være: anmarchen til *Sagtindan* er så meget længere end til de andre toppe, at der under alle omstændigheder kommer en temmelig lang dagsmarch ut af det. Derfor var det hidtil ikke blevet til noget for mit vedkommende — een gang havde jeg endda ligget tre kvarter i en slags orkan i «Sørøstskaret»*) — den sydlige indgang til Verkildalsbotn og Verkildalen — og ventet forgæves på, at tågen skulle lette. Gennem dette skar gik vejen, hvis man lå på Rondvassbu (eller Peer Gynt-hytta); men en «ambulant» bestigning of *Sagtindan* kan jo kun foregå fra *Høvringen*, og hvad enten man da vælger *Sørøstskaret* eller en direkte march mod Verkildalen, bliver det en væsentlig længere strækning.

*) eller Krokutbekkskaret, som det måske snarest burde kaldes.